

A SZÁZÉVES BUDAPEST

Vannak helyek a Földön, melyek mintha egyenest arra termettek volna, hogy város épüljön rajtuk. Budapest földrajzi helye is ilyen. Azzá, ami ma: egyetlen várossá száz éve egyesült Pestből, Budából, Óbudából; és száz év nagyon kis idő egy város életében. Csakhogy e száz év előtt századok, ezredek vannak, beleveszve végül e táj kelta történelmének homályaiba. Népek telepedtek és kultúrák épültek itt egymásra; megművelt föld volt ez mindig: ilyenre építették a maguk városi telepeit már a rómaiak, s utóbb ilyenén — rómaiak hagyatékán — vonta föl vezéri sátrát a végleges helyére érkezett magyarság.

Romok is voltak itt mindig. Sokat belőlük megőrzött mélyében a föld, s a legszembeket épp mostanában adja ki magából a kutató ásóknak. Talán hogy az ősi város szervezesebben épülhessen bele az egyre nagyobbá épülő fiatal, százesztendőös újba. Miközben Budapest távlati terveiben már a harmadik évezredre készül és annak igényeihez szabja elgondolásait, ez a történelmi múlt is talán minden eddigénél beszédesebben szól hozzánk és azokhoz, akik majd a holnapok Budapestjében fognak élni.

Kinek nem jutnak eszébe a főváros jubileumi esztendejében Berzsenyi sorai a' másfél századdal ezelőtti Pest-Budáról, mikor — „Vitkovics Mihályhoz” — a falusi költő a falu dicsérete helyett inkább „Budáról s Pestről énekel”? „Midőn Budának roppant bércfokáról / Szédülve Pestnek toronyait tekintem / S a száz házókat rengető Dunát, / A nagy Dunának tündér kertjeit / És a habokkal küzdő szép hidat...” Milyen mély visszhangokat tud adni egy-egy versnek a történelem! Mi még láttuk a mi „szép hidainkat” — nem a Berzsenyi hájóhidját — valóban „a habokkal küzdeni”, lerogyva, elpusztítva, romban; és láttuk újra Buda „rongált toronyait” is. Ma pedig az újjáépült hidakon megint „zsibongva egy világ tolong”, s aki Buda valamelyik „bércfokáról” lenéz, az egykori Rákosmezőn is túlterjedve láthatja „a tanult kéz nagy remekjeit” és „a dicső ész alkotásait”. A város toronyai újra állnak, templomtornyok és toronyházak; s a száz éve még egészen meg sem magyarosodott, népességében és méreteiben is kicsiny Budapest ma világváros.

Mindnyájunk ügye és mindnyájunk munkáján múlik, hogy méltó legyen kiásott múltjához, kivívott rangjához és megtervezett jövőjéhez.

JAJCZAY JÁNOS

A HÍD

Az aquincumi rómaiak az elsők, akik — városuk déli részén, valószínűleg a Rákos patak torkolata táján — állandó hidat vertek. Az Árpád-híd építésekor ennek cölöpeit meg is találták. A Tudományos Gyűjteményben már 1820-ban a „híd várról” (de Munimento Pontes), amely „Óbudának által ellenében állott”, jelent meg írás. A római hídfőket meg kellett erősíteni a barbárok (a marcóna arckifejezésű szarmaták, a markomannok, a félelmetes, elrettentő, szakállas kvádok, a mongolos arcú, fejű roxánok, s jazigok) betörései ellen, akikről képet kapunk a római Marcus Aurelius- meg a Traian-oszlop ábrázolásain. Damaszkuszi Apollodor Traiánnak több épületet épít, tudjuk azt is többek közt, hogy a Dunán hidat is. Később Hadrián alatt számúzik, végül kivégzik. A római dunai hidak elsősorban stratégiai célt szolgáltak. Közülük leghíresebb volt a Traianus híd. Az aquincumi hídról némi fogalmat nyerhetünk a váci Duna-könyök északi oldalán talált hídmaradvány révén, amely egy római híd alapjait képezte, s 28 méter hosszú és vagy 3 méter átmérőjű építmény. Az őrtorony-fal karjai mint-